

ᠪ ᠤ ᠨ ᠣ ᠮ ᠲ ᠢ ᠰ ᠡ ᠭ ᠦ

ԱՄՈՍ ԿՈՄԵՕՆԻՏՈՒՄ ԵՒ ՆՈՐԱ

•ՏԻՏԱԳԴԻԳԱ ՄԱԿՆԱ• :

($\sigma = \tau = \omega = \frac{1}{2} = \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$ L. $\frac{1}{2} = \frac{1}{2}$.)

16 - 17 1.1.18:

በፍ ሲታዩ፡

Լեզուները պէտք է ուսանուին ո՛չ որպէս կրթութեան անհրաժեշտ մասունք, այլ որպէս միջոց կրթութիւն ստանալու և հաղորդելու։ Ուստի չպէտք է ուսանուին բոլոր լեզուները (որ անկարելի է), և ոչ շատ լեզուներ (որ անօգուտ է), վասն զի այդպիսի ուսումը շատ ժամանակ կ'ալէր միւս առաւել հարկաւոր առարկաներից. պէտք է ուսանուին միայն հարկաւոր լեզուները։ Իսկ հարկաւոր լեզուներ են՝ կենցաղավարութեան համար՝ մայրենի լեզուն, միւս ազգերի հետ յարակցութիւն ունենալու համար՝ նոր լեզուներ, հին հեղինակներ կարդալու համար՝ Յունաց, Արաբացոց, Լատինացոց և Հրէից լեզուներ։ Լատինացոցը՝ բոլոր ուսումնականների համար. Յունաց և Արաբացոցը՝ փիլիսոփաների, բժիշկների և պատմաբանների համար, Յունաց՝ Հրէից և Արաբացոցը առտուածաբանների համար։

Եպա այս լեզուները պետք է ոչ թե կատարե-
լու թեամբ ուսանուին, այլ հարկաւորութեան չափ,
Հրէից և Հին - Յունաց լեզուներով էլ չեն խօ-
սում. ուստի շատ բաւական կլինի, եթէ կսովո-
րենք կարգալ և հասկանալ Հրէարէն և Յունարէն:

Բայց լեզուների ուսանելը պէտք է զուգընթաց լինի իրերի ուսանելու հետ, մանաւանդ մանկական հասակին: Մենք թուրմակներ չպէտք է լինինք:

Սորանից հետևում է 1) որ պէտք է բառեր ուսուցանել առանց այն իրերի, որոնց նշանակու-
մը 2) որ ոչ որին հարկաւոր չի լինի լեզուի գիտու-
թիւնը լուծեամբ, և ծիծաղելի կլինէր այդպէս
լիօրէն լեզու ուսանելը, Կիկերոնը ևս կատարեալ-
պէս չգիտէր Լատինական լեզուն, թէև նա լա-
զիտէր այդ լեզուն, Չորօրինակ՝ նա չգիտէր ճար-
տարութիւնների արուեստների մէջ գործածելի բո-
ւր բառերը, և ինչին պէտք կգար նորան դոցա
ուսանելը, 3) որ մանուկներին լեզուն և պատու-

Թիւեր պէտք է զարգացնել այնքան, որքան մանկական աշխարհի համար բաւական է, և թողնել այրական հասակի համար այնքան, որքան այդ հասակին հարկաւոր է իմանալ, Օրինակ՝ Կիւե-րոնի շարադրութիւնները մանկական հասկացո-ղութեան չի համապատասխանում, վասն զի պա-հանջում է հասուն մտածողութիւն և այնպիսի իրերի գիտութիւն, որ մանուկները չեն կարող ու-նենալ, Լեզուի գիտութիւնը աստիճան առ աս-տիճան է ընդլայնանում, Նախ հեծնում են դա-ւաղանի վերայ, և ապա կենդանի ձիու վերայ:

Հատ լեզուներ ուսանելու մասին գաղով մենք
8 կանոնի մէջ ցոյց կտանք այն ոճը, որով Հնա-
րաւոր է ուսանել նոցա դիւրութեամբ և կարճ
միջոցին:

Ամենայն լեզուս պէտք է առնինք առանձին: Այս
առաջին կանոնն է: Նախ և առաջ պէտք է մայ-
րենի լեզու ուսանել, յետոյ Լատինացոց, յետոյ
Յունաց, ապա Հրեկց և ըն մի ըստ միովէ, և ոչ
բոլորը միատեղ: Ահրջապէս կարելի է և լեզու-
ները համեմատական ըննութեան տակ ձգել:

Ահա այն լեզուն, որով խոսում էր Բաբելոնը, որով խոսում էին
նախ և առաջնորդները: Այս երկրորդ կանոնն է:
Որովհետև մայրենի լեզուն ուսանուում է իրական
տեղեկություններ քաղելու ժամանակ՝ միասին,
ուստի նա պահանջում է մի քանի տարի (8 կամ
10): Այնուհետև, երբ արդեն առարկաների տե-
ղեկությունը ստացուած է, միւս որեւիցէ լեզուն
կուսանուի մի տարի ժամանակում կամ թէ շատ
կամ քիչ՝ այդ միջոցից աւել կամ պակաս ժա-
մանակում, Լատինացւոց լեզուն՝ մտաւորապէս
երկու տարում, Յունաց լեզուն՝ մի տարում,
Հրեից՝ կէս տարում ևս:

Երբ որդի կանոնը այսպէս է խօսում, - մենք այն լե-
զան առաջնային գործնական-լեզուն միջոցով պէտք է
առանձնի՝ ամեն ինչ կանոններն միջոցով, այսինքն պէտք
է բնական լսողութեան, ընթերցանութեան
հետեւութեան և լեզուի վարժութեան միջոցով :

Ձեռքդ կանոնը պահանջում է, որ կանոնները
գործնականում լինան օժանդակին և միանգամայն
հաստատուն տուածդ օրինակներով:

Հին հայերէն կանոն՝ լինելի կանոնները պէտք է
 լինեն հայերէն լինելու և ոչ չլինելու համար: Նորա միայն

պէտք է մեկնեն, թէ ի՞նչ և ի՞նչպէս է գործածվում, և ոչ թէ ինչո՞ւ պղպես է գործածուում: Աւերջինը՝ լեզուի փիլիսոփայական քննութեան նիւթ է, որ լեզուագէտի և փիլիսոփայի հասուն խելքի է կարօտ:

Վերջերս կանոն՝ անյայտ լեզուի խնդիրը հարգելու համար՝ չափ պէտք է լինի աշակերտներին յայտնի լեզուն, այնպէս որ կանոնները միայն պէտք է բացատրեն երկու լեզուների տարբերութիւնը: Այս կանոնների կրկնութիւնը, որ երկու լեզուներին ևս ընդհանուր են, ոչ միայն անօգուտ, այլ և վնասակար է:

Ուսանելի լեզուի առաջին խնդիրը պէտք է շուրջնալն այն նիւթին շուրջ, որ արդէն աշակերտին յայտնի է: Այս եօթներորդ կանոնն է: Այդ ժամանակ աշակերտին միայն մնում է ուշադրութիւն դարձնել բառերի և նոցա միաւորութեան վերայ:

Բոլոր լեզուները պէտք է ուսանուին և ուսուցանուին մի նոյն: Այս ութերորդ կանոնն է: Նախ վարժութիւններ, ապա կանոններ:

Բոլոր լեզուները մի և նոյն կատարելութեամբ չպէտք է ուսանել: Ամենէն շատ պէտք է հոգալ մայրենի և Լատինական լեզուների վերայ: Բոցա իմանալ պէտք է առաւել քան ուրիշ լեզուները: Այդ երկու լեզուի ուսանելը չորս ընթացքի պէտք է բաժանուի: Ամենայն ընթացքի համար պէտք է պատշաճաւոր ձեռնարկ յօրինել:

ԻԳ - րդ Գ. Լ. Ս. Ի. 3.

ՈՏ Բարոյութեան Իրենութեան:

Բոլոր ուսումը միջոց է մարդուն բարոյապէս բարձրացնելու: Բարոյականութիւնը ուսումնականութիւնից կարեւոր է: Ուստի պէտք է զիմել այն կետին, որ բարոյականութիւն և ճշմարիտ բարեպաշտութիւն ազդելու եղանակը կանխաւ ճշտութեամբ որոշուի և ուսումնարաններում մտցնուի: Բարոյական կրթութեան եղանակը 16 կանոն ունի:

1) Ին կանոնը ասում է՝ մանուկներին պէտք է սորոսել բոլոր առաջնութիւնները առանց խորհուրդի: Բայց ի՞նչ որ արդարացի և ազնիւ է՝ խտրութիւն չի կարող ունենալ:

2) Բայց ետեւ այն գլխաւոր առաջնութիւններ պէտք է սորոսել, որոնց վերայ շատ կամ քիչ

միւսները հիմնուած են՝ Բանականութեան, Կրօնականութեան, Կրօնականութեան, Կրօնականութեան: Ոչ մի չէրք առանց հիմքի կամ վատ հիմքի վերայ չի հաստատուած:

3) Մեծացելուցը Բանականութեան պէտք է յետոյ բերեն օրինաւոր դաստիարակութեան միջոցով: Կրօնականութեան առաջնութիւնը ճշմարիտ դաստիարակութեան և նոցա արժանաւորութեանը: Առարկաների և նոցա արժանաւորութեան վերայ ուղիղ գատողութիւնը՝ բանականութեան և բոլոր առարկանութեանց հիմն է:

4) Մեծացելուցը Կրօնականութեան պէտք է սորոսել ինքնաշարժ և ըմբռնել ընդհանուր ժամանակ, հանգիստութեան և արթնութեան ժամանակ, աշխատութեան և խոյի ժամանակ, խօսակցութեան և լռութեան ժամանակ, մեզ Բանականութեան ընդհանրութիւնը:

5) Կրօնականութեան նոյն պէտք է սորոսել անշարժութեամբ, անշարժ խոր դաստիարակութեան, խոյի, անհամբերութեան, ցասման և սրբի խոսքի մեջ խորհուրդ: Պէտք է սովորեցնել նոցա, որ նոցա ամենայն բան կատարեն հիմնովին և բանականութեամբ, և ոչ անձանց և կրքով: Մայրուն իւր վարմունքներում միշտ պէտք է առաջնորդէ բանականութիւնը: Սորա համար զիսաւոր պայմանն այն է, որ սնուցեալը մի պարտաւորութիւն լինի սորոսել:

6) Նոյն արդարութեան սորոսում են, երբ ոչ ոք չեն նեղեցնում, չեն խոցարում, խորհուրդներն իրենում և մարտցանում են այն, ինչ որ նոցա տեղականութեանն է, հրաշարում են արդարութեան և խորհուրդներն է, պարտաւոր են ի ծառայութեան, և միշտ լինում են համար ու քաղցրաբարոյ:

7) Կրօնականութեան արեւելները ուսում են, խօսել աշխարհագրութեան և արգելել յաղթելու պիտանալ: Ահանքը խօսք և գործ է պահանջում, ուստի մանուկները պէտք է սովորեն համարձակութեամբ ընդդէմ կենալ հասարակաց սխալ հայեացքներին և համարութեամբ տանել ազնիւ աշխատութեան ծանրութիւնը: Նոցա չպէտք է դառնան խաւարասէր (օրսկուրանտ), մարդատեաց (մեղանտօր), գործատեաց կամ ապարդիւն ծանրութիւն երկրի համար: Առաքինութիւնը միայն վարմունքների միջնորդութեամբ է զարգանում:

8) Խօսքի աշխարհը բոլորածախի մեջ առնալ է Խօսքի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ աշխարհի մեջ:

9) Մանուկները աշխարհի մեջ առնալ է Խօսքի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

10) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

11) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

12) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

13) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

14) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

15) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

16) Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

ԻՉ - ԲԴ ԳԻ ԽԻՅ.

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Բոլորը տակնուվերայ է լինում: Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Մանուկների կրթողը պետք է ծանօթ լինի կարգուկանոնի նպատակի, նիւթի և ձևի հետ, որ իմանայ, թե՛ Խօսքի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Մանուկների կրթողը կարող է արեգակին նմանել, 1) բուն իւր օրինակով, իւր ամենայն գործի մեջ, 2) խրատներով, յորդորներով, յանդիմանութիւններով, և այդ բոլորը պետք է լինի հայրական զմով շաղաղուած և ոչ զազանական խտութեամբ, 3) ի հարկէ երեւման կարելի է խրատութիւն գործ դնել, երբ մեղմութիւնը նպատակին չի հասնում: Քայց և պետք է զգոյշ լինել, որպէս զի խտութիւնը իւր սահմաններից չդուրս գայ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Նա պետք է բարեօրացնէ աստիճանն առ աստիճան, և ոչ բռնի: Ասկիւրիւ իւր մութը գործ է ածում ոչ թէ իւր աշխատութիւնը աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Արդարադատության շարժումը և նորա առաջարկի մեջ աշխարհի մեջ և նորա առաջարկի մեջ:

Վարդուկանոնը պէտք է առաջնորդէ և ազդէ աշակերտին՝ որ ազատօրէն կատարէ իւր պարտքը՝ նա պէտք է միանգամայն աւելորդ առնէ փութում ու ջնդութիւն որոնք արդարացի միջոց են համարում վասն ուղղութեան միայն ստրուկներին կամ մեղապարտներին:

112 - 107 9-1, 10-13.

$$\begin{aligned}
 & 1 \frac{1}{2} \text{ 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1$$

Նկարիչները և արուեստաւորները իւրեանց աշակերտներին որոշեալ ժամանակ են նշանակում ճարտարութիւն կամ արուեստ ուսուցանելու, այսինքն 2, 3 և աւելի տարի, նայելով թէ որքան բաղադրեալ և դժուար է գործը. յետոյ աշակերտին իւրեանց օգնական (քարգայի) են ձեռնադրում, և այնուհետև նորանից պահանջում են մի քանի տարի վարժութիւններ, մինչև որ արժանացնեն նորան վարպետի (ուստայ) աստիճանի: Հարկաւոր էր ուսումնարաններում ևս միևնոյնը կարգադրել:

Այդ նպատակին հասնելու համար հարկաւոր է մանկական խելքը վարժեցնել, ամենալիզքը հասակից սկսած մինչև ի պրական հասակը, ինչպէս այդ պատուիրում և պահանջում է բնութիւնը։ Փորձը ցոյց է տալիս, որ մարդս մինչև 25 տարեկան հասակը աճում է՝ և այնուհետև մարմնապէս ամրանում է։

Մարդկային աճեցողութեան այդ տարիները չորս շրջանի է բաժանուում՝ մանկական հասակի, տղա-
յական հասակի, պատանեկան հասակի, և երի-
տասարդական ու արիագող հասակի:

Ամենայն հասակի համար պէտք է նշանակուի
վեց տարի և առանձին ուսումնարան, այնպէս որ
մանկական հասակի համար ուսումնարան պէտք է
լինի մօր գոգը, տղայական հասակի համար՝ ըս-
կըզընական ուսումնարան՝ որ և մայրենի լեզուի
ուսումնարան, պատանու համար՝ գեմնադիօն կամ
Լատինական ուսումնարան, երիտասարդ արեւոյդէ
համար՝ Ճեմարան և աշխարհածանօթութիւն՝ զօ-
ճանապարհորդութեան միջոցաւ:

Մօր ուսումնարանը պէտք է տանը լինի. մայրենի լեզուի ուսումնարանը՝ ամենայն ճիսում,

գեմնադիւն՝ ամենայն քաղաքում, ճիւղարանը՝
ամենայն նահանգում կամ ամենայն երկրում:

Իւրաքանչիւր այս ուսումնարաններում ոչ թէ զանազան բաներ պէտք է ուսուցանուին, այլ մի և նոյնը զանազան կերպով, այսինքն պէտք է ուսուցանել բոլորը՝ ինչ որ մարդկանց ճշմարիտ մարդիկ է դարձնում, քրիստոնեաներին՝ ճրշմարիտ քրիստոնեաներ, ուսումնականներին՝ ճրշմարիտ ուսումնականներ, բայց ամենայն անգամին պէտք է ուսուցանել հասակի և իւրաքանչիւր աստիճանի համաձայն, այնպէս որ ամենայն հասակի ուսումը պատրաստուածին լինի հետեւալը բարձր հասակի ուսման համար, այսպէս են պահանջում և բնական ոճի օրէնքները Գիտութեան ծառը շարունակում է ամենայն տարի աճել ուրիշ ամենայն ծառերի նման՝ միշտ մի և նոյն կերպով, բայց առաւել և առաւել ճիւղաւորուելով:

Ուսումնարանների զանազանությունը պետք է լինի միայն վարժությունների ձևի մեջ, որ կարող է երեք տեսակ լինել՝ 1) առաջին ուսումնարանները բոլորը ուսուցանում են առաել ընդհանրապես և պարզապես, իսկ հետեւեալները ուսուցանում են առաել մանրամասնարար և մեծամեծ հասաստեօք հանդերձ. 2) մօր ուսումնարանում առաելապէս արտաքին զգայարանքն են վարժվում, որպէս զի նոքա ընտելանան ճշգրտութեամբ առարկաներ ճանաչել, Մայրենի լեզուի ուսումնարանում ենըբքին զգայարանքն են վարժուում, այսինքն երեակայութիւն և յիշողութիւն, վարժվում են նոյնպէս նոցա գործարանները, այսինքն ձեռքերը և լեզուն՝ մի ընթերցանութեան, գրութեան, նկարչութեան, երգեցողութեան, համարողութեան, չափման, կշռման և ուրիշ օգտաւէտ լեզուների հետքերով։ Գեմնագիւում ձեակերպվում է բանականութիւն՝ վարժուելով այն ամենայն առարկաների վերայ, որոնք ըմբռնուած են արտաքին զգայարանքով, և այդ ձեակերպութիւնը լինում է ճարտասանութեան, Քերականութեան, Տրամարանութեան և միւս գիտութեանց ու ճարտարութեանց միջնորդութեամբ։ Աերջապէս ճեմարանը գլխաւորապէս կներգործէ հոգւոյ վերայ՝ Աստուածարանութեան միջնորդութեամբ, խելքի վերայ՝ Փիլիսոփայութեան միջնորդութեամբ, ֆի-

զերական զործունեութեան և մարմնի զործակա-
տարութեան վերայ՝ բժշկական գիտութեան միջ-
նորդութեամբ, ցանկանալով ընդհանուր և ար-
տաքին բարօրութեանց վերայ՝ իրաւագիտու-
թեան միջնորդութեամբ, Իսկ ճշմարիտ կրթող
եղանակը այն է, որ նախ բուն աւարկաները ներ-
կայացուած են արտաքին զգայարաններին, և
յետոյ զրգուած ներքին զգայարանները ստի-
րում են նորից արտայայտել և արթնացնել այն
կերպաւորութիւնները, որոնք ստացուած են ար-
տաքին զգայարանների զրգուութեամբ, արտայայ-
տել և արթնացնել ասում եմ՝ որպէս ի ներ-
քուստ յիշողութեան միջնորդութեամբ, նշնակա-
ն և յարտաբուստ ձեռքերի և լեզուի միջնորդու-
թեամբ, և անց այս կատարուեցաւ, ապա երևում
է ողին, բաղդատում է, կշռում է ամենայն բան
ուշի ուշով և հիմնովին, որպէս զի ճիշդ գատ-
ղութիւն անէ, Աւերջապէս՝ երևում է կամբը,
որը մարդկային էակի զեկալար կարող է կոչուել,
և սովորում է իրաւացի տարածել իւր իշխանու-
թիւնը ամենայն բանի վերայ:

Աւսումնարանների երրորդ զանազանութիւնը
այն կլինի, որ ստորին ուսումնարանները, այսինքն
մօր և մայրների լեզուի ուսումնարանները, երկսեռի
երեխաներին են վարժում. իսկ Լատինական
ուսումնարանը առաւելապէս կրթում է այնպիսի
պատանիներ, որոնք կամենում են դառնալ փոքր
ինչ առաւել՝ քան արուեստաւոր, այնինչ ճե-
մարանը նշանակուած է ապագայ ուսումնական-
ների համար, որպէս զի եկեղեցին, թաղաւորու-
թիւնը և ուսումնարանը հմուտ մարդկանց պակա-
սութիւն չըզգայ:

Աւսումնարանի այս չորս բաժինը շատ իրաւա-
ցի կլինի համեմատել տարուայ չորս եղանակների
հետ. մօր ուսումնարանը զարուհի նման է, մայ-
րների լեզուի ուսումնարանը՝ ամառուայ, գիմնա-
զիան՝ աշունքի, իսկ ճեմարանը՝ ձմեռուայ:

Մօր ուսումնարանում սերմեր սկսում են բուս-
նել և առաջին ծաղիկները երևալ. մայրների լեզուի
ուսումնարանում՝ աճում են հասկեր և պտուղ-
ներ, որոնք ժողովուրդ են գիմնադրում, և զա-
նազան պիտոյքների համար զօրծ գրուում են
ճեմարանում:

Մանուկների այս կրթութիւնը կարելի է բաղ-
դատել այգեգործութեան հետ. Մանկութեան ա-
ռաջին վեց տարին տալիս է խնամատարութեամբ
աճեցուցած մատաղ բոյսեր, որոնք աստիճան առ
աստիճան մեծացնում կամ ընդդայնացնում են
խրեանց ստերը և արմատանում են. Տղաները
նման են փորրիկ ծառերին, որոնց վերայ արդէն
զարգացել են մեծ ճիւղեր և կոկոններ. Պատա-
նիները (18 տարեկան), որոնք արդէն լեզուներ,
զեղարուեստներ և ճարտարութիւններ ուսել են,
նմանում են առատածաղիկ ծառերին. Իսկ 24
տարեկան երիտասարդները, ճեմարանական գիտու-
թիւններով զարգարուած, նմանում են պտուղ-
ներով բեռնաւորած ծառերին:

* *

ՊՕԼԿՈՎՆԻԿ ՖՐԻՑ

(Շուրանդուհուր և Վերջ)

Մէկ երեկոյ ես շատ խաղացի եղբայրներին և
քոյրերին հետ և հոյնեցուցը խիստ խոր քննցի՝
ինչպէս որ մօտայ անկողինս. Ասում են, որ երազ-
ները յայտնում են մեզ մեր ապագան, և որ մեր
հոգին բաժանուելով մեր մարմնիցը ունենում է ըն-
դունակութիւն պարզել մեզ այն, որը զարթուն
ժամանակը մեզինց ծածկիւմ է լինում. Արեւ-
լի է, որ այդ ուղիղ է, բայց ես գոնեա այն որը չը-
փորձեցի նախատեսութիւնը իմ հոգուս. Դեռ մին-
չև հիմայ պարզ միտս է այն ժամանակվայ երազը՝
Ինձ երևում էր իբր թէ ես խաղ էի անում իմ եղ-
բայրներին և քոյրերին հետ, և կարծեա թէ Տու-
տուն մեր խաղերին հաղորդակից էր. Ինձ երևու-
մեր, որ ոչ դր իմ ազգականներից չի զգում դէպ
ի նա այն ատելութիւնը, որն որ այնքան սարսա-
փացնում էր ինձ արթուն ժամանակս, ընդ հակա-
ռակը նոքա սիրում էին իմ խեղճ Տուտուն և իմ
հոգիս լողում էր ուրախութեան մեջ, և Լիացած այդ-
քան քաղցր տեսարանով՝ ինչ ընկայ հօրս գիրկն,
և արտասուելով շնորհակալութիւն արեցի նորան
ցոյց տուած սիրու համար. Թանկարժէտ աստիկ ձայն
ընկաւ իմ ականջս, ես զարթնեցի և վեր թռայ
յանկողինիցս. Իմ առաջին կանգնած էր հայրս